

A bírósági ügyek munkaidőigényének mérése*

Dr. Örkényi László

bíró, az Országos Bírósági
Hivatal osztályvezetője

E-mail: orkenyil@obh.birosag.hu

A bírói munkateher mérése új törvényi kötelezettség, ám ennek hazánkban nincs kiértelt módszertana. Tudjuk, hogy a bírói munkatehernek fontos tényezője az érkezett ügyek száma, de valószínű, hogy nagy jelentősége van az ügyek közötti – a befejezésükhöz szükséges munkaidő tekintetében bizonyosan meglévő – különbségeknek is. Jelenleg azonban nem ismerjük pontosan a szükséges munkaidő mennyiségét, nem tudjuk, hogyan lehet ezt mérni, ismeretlen a különböző munkaidő-igényű ügyek eloszlása, és nem tudjuk, hogy a szükséges munkaidő az ügyek milyen más jellemzőivel, milyen jellegű és erősségű összefüggésbe hozható. A tanulmány alapját képező kutatás célja ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása, valamint a várható munkaidőigényre vonatkozó, az ügyek kezdőiratainak bizonyos jellemzőiből kiinduló predikció lehetőségének meghatározása volt befejezett bírósági ügyek iratainak retrospektív vizsgálata során nyert adatokból kiindulva, azok statisztikai módszerekkel való elemzése útján.

TÁRGYSZÓ:

Bírósági statisztika.

Bírósági eljárás.

Bírói munkateher.

* Ezúton is köszönetet nyilvánítok *dr. Handó Tiendének*, az OBH elnökének, aki engedélyezte a kutatás alapját képező iratvizsgálatot, a vizsgálat megszervezésében és lebonyolításában közreműködő OBH Munkateher Munkacsoport tagjainak, minden együttműködő, a munkát szakmai tanácsaikkal és észrevételeikkel segítő bírósági vezetőnek és bírónak, valamint az adatrögzítést végző bírósági titkároknak.

Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnökének a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2012. évi CLXI. törvény (Bszj) 76. §-ának (4) bekezdés a) pontján alapuló kötelezettsége, hogy meghatározza a bírói munkateher mérésére szolgáló módszereket, valamint a peres és nemperes eljárások átlagos országos munkaterhét ügyszakonként és (ítélkezési) szintenként. Mindez nem önmagáért való, hanem a bírói munkateher egyenletes elosztását szolgálja.¹ Ez utóbbi azért fontos, mert ismert (Örkényi [2010], [2012]), hogy a – pusztán az érkezett ügyek darabszáma alapján mért – munkateher hosszabb időn át fennálló egyenlőtlen elosztása drámai különbségeket okoz az egyes szervezeti egységek között az eljárások időszerúsége tekintetében, az érkezett ügyek aránytalan eloszlása lényegében az elsődleges oka az időszerrütlenségnek.² Ez pedig közvetlenül és rendkívül hátrányosan érinti a túlterhelt bíróságokon pereskedni kénytelen jogkereső állampolgárokat, és természetesen az ott dolgozó bírakat is. Össz társadalmi érdek tehát a bírói munkateher egyenletes elosztása.³

A bírói munkateher fogalmát a törvény nem definiálja, azon azonban az egyes bírókra időegység alatt érkező (kiosztott) ügyek eljárási szabályok szerinti, gyors befejezéséhez szükséges összes érdemi munkavégzés idejének összegét értjük (Örkényi [2012]). A munkateher tehát lényegében az érkezett ügyek számától és azok egyenkénti időigényétől (összetettségétől, komplexitásától, bonyolultságától, „súlyától”) függ. Ehhez képest országosan vagy egy szervezeti egységben az átlagos munkateher az oda időegység alatt érkezett összes ügy jelentette munkateher (a befejezésükhöz szükséges érdemi munkaidő összege) és az ott lévő bírói létszám hányadosa, azaz az egységnyi létszámra jutó munkateher.

A bírósági statisztikai rendszer azonban hagyományosan „darab-darab” szemléletű, alapvetően az ügyforgalmi adatokat (így például az érkezett ügyek számát) gyűjti,

¹ Ennek érdekében a Bszj. 76. §-ának (4) bekezdés a) pontja azt is kimondja, hogy az OBH elnökének a peres és nemperes eljárások átlagos országos munkaterhének mutatói alapján meg kell határoznia a bíróságok szükséges – a törvényszékek esetében az illetékességi területükön működő közigazgatási és munkaügyi bírósággal, valamint járásbíróságokkal együttes – bírói létszámát. A jogalkotó egyéb kiegészítő eszközöket is biztosít az arányosság megvalósítása érdekében.

² A bíróságok működése egyensúlyi állapot esetén (az időegység alatt érkezett ügyek száma egyenlő a befejezett ügyek számával, a folyamatos ügyek száma állandó) is instabil, ha egy szervezeti egység ebből az állapottól jelentősebb mértékben kilendül (például megnő az érkezett ügyek száma), egy bizonyos határon túl saját erőből (változatlan létszámmal) nem képes az eredeti egyensúlyi állapotba visszatérni.

³ A Bszj. indoklása alapján úgy tűnik, hogy immár a jogalkotó is úgy véli, a bíróságok működésének időszerúségében mutatkozó különbségek oka a munkateher egyenlőtlen eloszlása. Ez a triviálisnak tűnő felismerés fontos paradigmaváltást jelent, mert korábban még a bíróságok központi igazgatásán belül is az volt az uralkodó álláspont, hogy az egyes szervezeti egységeknél jelentkező időszerrütlenség az ott dolgozó bírák és igazgatási vezetők tevékenységének hiányosságaira vezethető vissza.

az egyes ügyek munkaidőigényére vonatkozóan jelenleg semmilyen adatunk nincs. Ezért a munkatehermérést jelenleg kizárólag az érkezett ügyek számára alapíthatjuk, ami viszont csak akkor vezethet helyes eredményre, ha az alapját képező feltevések legalább egyike igaz: minden ügy befejezéséhez szükséges munkaidő mennyisége azonos (átlagos), vagy ennek hiányában, a különféle munkaigényű ügyek eloszlása minden tekintetben (földrajzilag, ítélkezési szinttől, ügyszaktól függetlenül) egyenletes. Tapasztalati tények alapján azonban erősen valószínű, hogy ezek közül egyik sem igaz: ügyszakokon belül is lennie kell különbségnek az egyes ügyek között, csakúgy, mint a különböző ügyszakokba tartozók esetén, hiszen jelentősen eltér az egyes ügyszakokban időegység alatt befejezett ügyek száma.⁴ Elképzelhetők különbségek ügyszakon belül, földrajzi alapon is.⁵ Ezeket a kétségeket minden vonatkozásban megerősítik az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) korábbi vizsgálatai.⁶ Márpedig, ha az egyes ügyek között a várakozásoknak megfelelően van különbség, és a különböző munkaidő-igényű ügyek eloszlása is egyenlőtlen, akkor a munkatehermérés körében az ügyek darabszáma mellett azok időigénye tekintetében meglévő különbségeket is figyelembe kell venni.

Azt sem tudjuk azonban jelenleg biztosan, hogy milyen tényezők befolyásolják az egyes ügyek munkaidőigényét. Ez pedig azért fontos, mert ha a munkaidőigény mint függő változó összefüggésbe hozható az ügyek kezdőiratának bizonyos jellemzőivel mint független változókkal, akkor esetleg felépíthető egy olyan predikciós modell, amely segítségével az ügy várható munkaidőigénye már előre, az ügy érkezésekor kielégítő biztonsággal megbecsülhető. Ha ez lehetséges, akkor olyan munkatehermérési rendszert kell kiépíteni (*Örkényi* [2012]), amelynek keretében az ügy érkezésekor a későbbi munkaidőigény szempontjából releváns kezdőirati jellemzők is rögzítésre kerülnek, és a rögzített adatokból egy szoftver az előzetesen felépített predikciós modellből származtatott algoritmus segítségével becslést ad a várható munkaidőigény mennyiségére, majd ez alapján egy súlyszámot kapcsol minden ügy

⁴ Az egy tárgyaló tanács által egy hónap alatt befejezett peres ügyek száma az egyes ügyszakokban 2002 és 2011 között átlagosan a következő volt. Helyi polgári: 25,37, gazdasági: 21,77, munkaügyi: 29,25, büntető: 17,68; törvényszéki elsőfokú polgári: 16,55, gazdasági: 12,17, közigazgatási: 22,25, büntető: 2,76; törvényszéki másodfokú polgári: 38,93, gazdasági: 32,91, munkaügyi: 36,4, büntető: 32,81.

⁵ Ezt valószínűsítik a 2011. július 13. napján hatályba lépett, az egyes eljárási és igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi LXXXIX. törvény által kiemelt jelentőségű üggyé minősített, egyes súlyosabb bűncselekmények tárgyában folyó, a büntető és a 400 millió Ft-ot meghaladó pertárgyértékű polgári perek 2011. második félévi érkezési adatai: a törvényszékeken a kiemelt ügyek aránya az összes elsőfokú peres érkezésen belül 1,3 és 6,56 százalék között ingadozik. Abból a megalapozottnak tűnő feltételezésből kiindulva, hogy a kiemelt ügyek munkaigénye általában nagyobb, mint egy átlagos ügyé, és az aránytalanság nemcsak a kiemelt, hanem a kiemeltnek nem minősülő, de az átlagot meghaladó munkaigényű ügyek esetében is fennáll, levonhatjuk azt a következtetést, hogy az egyes törvényszékek között az érkezett ügyek számának azonossága esetén is jelentős különbségek lehetnek az összes munkaigény tekintetében.

⁶ A vizsgálatok a szervezeti egységek közötti esetleges munkateher-különbségek kimutatását célozták, de az alkalmazott pontozásos módszer miatt csak relatív összehasonlítást tettek lehetővé. Bár ezek a különbségek meglétét igazolták, az eredményeiket végül nem használták fel.

höz.⁷ Végül soron a munkatehermérés rendszerében az ügyek darabszámának funkcióját ez a súlyszám vehetné át. Ennek segítségével az egyes szervezeti egységek munkaterhének esetleges változását már előre észlelni lehetne, és ezáltal időben megtehetőek a szükséges intézkedések.

1. A kérdések

Mielőtt elkezdjük kiépíteni a munkatehermérés törvény által megkívánt rendszerét, mindenképpen válaszolnunk kell a következő kérdésekre. Van-e különbség a bírósági ügyek között a befejezésükhöz szükséges érdemi munkaidő mennyisége tekintetében? Ha van ilyen különbség, akkor egyenletes-e a különböző munkaigényű ügyek eloszlása? Ha nem egyenletes az eloszlás, akkor összefüggésben van-e az ügyek munkaidőigénye valamely kezdőirati jellemzővel? Felépíthető-e egy megbízható predikciós modell, amelynek segítségével az érkező ügyek várható munkaidőigénye már előre, megfelelő biztonsággal megbecsülhető?

2. A módszer

Az 1. pontban szereplő bármelyik kérdés megválaszolásának alapfeltétele, hogy minél nagyobb számú ügy esetében ismerjük pontosan a befejezéshez szükséges, érdemi munkaidő-ráfordítást. Ilyen adatbázis nincs, ezért az első lépésben a felmerült munkaidőigényt kell meghatározni. Ennek egyik lehetséges és általunk is választott módja, hogy azt utólag, a befejezett ügyek iratainak bizonyos mérhető jellemzőiből

⁷ A vázolt munkateher-mérési rendszer ebben az elemében lényegében egy becslési eljárás, amely – hasonlóan minden más, jövőre vonatkozó prognózis készítését célzó eljáráshoz – annál megbízhatóbb, minél szélesebb múltbéli adatbázison alapul, és minél inkább igénybe veszi a modern matematika és statisztika eszköztárát.

Egyébként minden, jelenleg általam ismert, igényesebb külföldi bírói munkateher-mérési rendszer (például Németországé, Hollandiáé) is az ügy érkezésekor, az akkor ismert információk alapján próbálja előre becsülni a várható munkaigényt. Tehát sohasem utólag, bizonyos paraméterek rendszeres mérése alapján, természetesen határozzák meg az egyes ügyekben elvégzett munkát, hanem azt egy előre rögzített módszerrel, az eljárás kezdetén jósolják meg több-kevesebb biztonsággal. A becslési eljárások között elvi szinten csak annyi a különbség, hogy az ügy indulásakor azok a rendelkezésre álló információk milyen széles körére támaszkodnak.

Megjegyzem, egy szervezeti egységen belül – automatikus szignálás hiányában – a szignálást végző igazgatási vezető most is nap mint nap ugyanezt teszi: a kezdőiratot áttekintve megkísérli megítélni az adott ügy tárgyát, illetve várható összetettségét, és értékítélete alapján az egyes bírák leterheltségét, képességét figyelembe véve dönt, hogy azt kire ossza.

kiindulva tegyük. Ezzel gyorsan, standardizált módszerekkel és körülmények között, a bírák további igénybevétele nélkül juthatunk adatokhoz. Kétségtelen, hogy az eljárás számos lépésében becslést tartalmaz, és ezzel puha adatokat kapunk, a társadalmi jelenségekkel kapcsolatos statisztikai munka gyakorlatában azonban nem egyedülálló, hogy a közvetlen megfigyelés helyett csupán az adatokkal kapcsolatba hozható egyéb változók mérésére van lehetőség. A jelen esetben alkalmazott becslések emellett javarészt hosszú évek tapasztalatain, széles körű szakmai egyeztetést követően létrejött szakmai konszenzuson alapulnak.⁸ Az első feladat tehát a munkaidőre vonatkozó becslés módszertanának meghatározása volt.

Tapasztalati tény, hogy az első fokú peres büntetőügyek befejezéséhez szükséges összes munkaidő négy tételből áll össze.

1. A tárgyalások (és egyéb, felek részvételével zajló eljárási cselekmények, így tanácsülés, előkészítő ülés, személyes meghallgatás, tanúmeghallgatás) időtartama a tárgyalóteremben töltött időt jelenti. Ez utólag is, óra/perc pontossággal meghatározható az eljárási cselekményekről készült jegyzőkönyvekben rögzített kezdő és befejező időpontokból kiindulva, és a tárgyalások időtartamát összegezve.

2. A tárgyalásra való felkészülés ideje, ami lényegében a nyomozati iratok, azok mellékleteinek és a vádirat tanulmányozását („megtanulását”), illetve az alkalmazandó joganyag áttekintését jelenti a tárgyalás előtt, tehát legbiztosabban a nyomozati iratok oldalban mért terjedelméből kiindulva becsülhető meg (oldalszám $\times$ olvasási idő/oldal). Szakmai tapasztalatok szerint a nyomozati iratokhoz esetenként tartozó számozatlan mellékletek egyharmad részét kell áttanulmányozni (az ehhez szükséges idő = melléklet cm-ben mért terjedelme $\times$ 0,33 $\times$ (a cm-ben mért terjedelem és az oldalszám közötti átváltást biztosító) konstans $\times$ olvasási idő/oldal). A két részidőt össze kell adni. Azokban az ügyekben, ahol nem tartottak tárgyalást, a felkészülési idő nulla.⁹

3. A fellebbezhető határozatok szerkesztésének időtartama a döntés meghozatalának, megszövegezésének, leírásának, lediktálásának, javí-

⁸ Egy másik lehetőség az lett volna, ha egy megfelelő hosszúságú jövőbeli időintervallumon (például egy hónapon, éven) belül érkező ügyek (vagy az azokból képzett reprezentatív minta) esetében az eljáró bírák azok befejezéséig pontosan (órával) mérik, hogy velük kapcsolatban milyen tevékenység folytán, mekkora munkaidő-ráfordítás merült fel. Bár ezzel a módszerrel kaphattuk volna a legpontosabb eredményeket, használata ellen szólt egyebek mellett bizonyos ügyszakok eljárásainak hosszú időtartama. Ezeket mérlegelve a másik megoldást választottuk, azzal hogy ez utóbbi lehetőség alkalmazását az erőforrások rendelkezésre állása esetén, a rövidebb (néhány hónap) eljárási időtartamokkal jellemezhető (nemperes ügyek, felülbírálati szint stb.) vagy jellemzően nagy tömegű iratokkal dolgozó (törvényszéki büntető első fok) ügyszakokban, illetve a becsült adatok kontrollja érdekében nem vetjük el.

⁹ Elképzelhető, hogy a felkészülési idő növekedése nem lineárisan követi a nyomozati iratok terjedelmét.

tásának időigénye. Mennyisége a határozatok terjedelme alapján becsülhető (határozatok összes oldalszáma*időigény/oldal).¹⁰

4. A kurrenciális tevékenység időszükségletének mérése a legnehezebb, mert ebbe beletartozik minden, az előző pontokban nem nevesített időráfordítás. Ennek időszükséglete azonban a beadványok terjedelmével van a legszorosabb összefüggésben, mert először el kell olvasni azokat. Mivel a beadványok teszik ki a bírósági iratok tömegének túlnyomó részét (a határozatok, jegyzőkönyvek terjedelme ehhez képest nem számottevő), így az időszükséglet az irat terjedelmének egyszerű (cm-ben való) mérésével jól megbecsülhető. Ezt az értéket kettővel szorozzuk meg, mert a beadványokat nemcsak elolvasni kell, hanem általában intézkedést is kell tenni velük kapcsolatban (kurrenciális munkaidő = $2 \times$ a bírósági irat cm-ben mért terjedelme $\times$ konstans $\times$ olvasási idő/oldal).

A számítások során alkalmazott szorzószámokat (olvasási sebesség/oldal, és határozatszerkesztés ideje/oldal) a bírák között, 2012 márciusában végzett, nem reprezentatív, kérdőíves vizsgálat (12196/2012. OBH) alapján határoztuk meg, tehát szakmai konszenzuson alapulnak, melynek eredményei szerint a határozatszerkesztés időigénye helyi büntető ügyszakban 38,79 perc/oldal, az olvasási sebesség 76,03 perc/50 lap.¹¹ A megadott 50 lap körülbelül 10 százalékban tartalmaz kétoldalas lapokat is (tapasztalatok szerint bírósági iratok esetében ez a jellemző), tehát az 50 lap 55 oldalnak felel meg. Az iratok cm-ben mért vastagságának oldalszámra való átváltását biztosító konstans értékét tapasztalati úton állapítottuk meg: 1 cm vastagságú bírósági iratköteg körülbelül 86 lapot tartalmaz, ami a 10 százalékos kétoldalaslaparányt figyelembe véve nagyjából 95 oldalt tesz ki.

A szakma szerint a helyi büntető peres ügyek munkaidő-mennyiségével mint függő változóval összefüggésbe hozható kezdőirati jellemzők mint független változók a következők: a nyomozati iratok mennyisége és minősége, a vádirat terjedelme, a bírósági eljárás során alkalmazandó eljárásjogi szabályok, az eljárásban szereplő személyek száma és egyéb ismérvei, a vád tárgyává tett cselekmények száma és jellege. A munkaidő-kalkuláció alapját képező és a kezdőirati jellemzők rögzítésére szolgáló, a vizsgálat során használt adatlap mintáját a tanulmány Mellékletének M1.

¹⁰ Az összefüggés linearitása itt is kérdéses lehet, mivel például egy tízszer nagyobb terjedelmű határozat általában magasabb szintű szintetizálási folyamat végeredménye, amely belső komplexitása és összetettsége folytán nem tízszer annyi, hanem valószínűleg ennél több időt igényel.

¹¹ A vizsgálat során elektronikus úton kérdőíveket juttattunk el valamennyi bíró részére, amelyeket önkéntes alapon tölthettek ki. Összesen 590 kitöltött adatlap érkezett vissza (a teljes bírói létszám 21,53 százaléka válaszolt), ebből 179 adatlap helyi büntető ügyszakban dolgozó bíraktól (az ügyszakok közül itt volt a legnagyobb érdeklődés).

táblázata tartalmazza, ami a *Statisztikai Szemle* honlapján (<http://www.ksh.hu/statszemle>) található.¹²

A munkamennyiség meghatározását, valamint a munkaidő és a kezdőirati jellemzők közötti összefüggés feltárását célzó empirikus vizsgálat tárgyául (alapsokaság) a 2010-ben befejezett helyi első fokú peres büntetőügyeket választottuk,¹³ logisztikai szempontokra tekintettel pedig a Fővárosi Törvényszék, a Balassagyarmati Törvényszék és a Miskolci Törvényszék helyi bíróságait vontuk be.

Ténylegesen a Fővárosi Törvényszék területéről 232 (hiányzik 21), a Miskolci Törvényszék területéről 228 (hiányzik 3), a Balassagyarmati Törvényszék területéről 278 (hiányzik 14), összesen tehát 738 (hiányzik 38) véletlenszerű mintavétellel választott ügyet vizsgáltunk meg, és töltöttünk ki róluk adatlapot.

Első lépésként a már ismertetett módon minden egyes ügy esetében kiszámítottam a munkaidő mennyiségét. Ezt korrigáltam az újraindulások számával (munkaidő/(1+újraindulások száma)). Erre azért volt szükség, mert az iratvizsgálat során azoknak az ügyeknek az esetében, amelyek előzményeikkel, illetve befejezett utóirataikkal együtt érkeztek, nemcsak a mintába került ügyek iratait vizsgáltam meg, hanem az előzményeket és az utóiratokat is. Az adatokat MS Excel és Statistica programokkal elemeztem.

3. Eredmények

A számítások eredményeképpen adódó munkaidő-mennyiségek leíró statisztikáit az egész minta vonatkozásában az 1. táblázatban foglaltam össze.

Először is fontos annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy mennyire megbízhatók a kapott munkaidőadatok, különös tekintettel arra, hogy azok jelentős részben utólagos becslésen alapulnak. Azt természetesen semmilyen módon nem tudjuk ellenőrizni, hogy az egyes ügyekben mennyire adott pontos eredményt a kidolgozott becslési módszer, mert a felmerült munkaidő vonatkozásában tényadatok nincsenek. Ha azonban a korrigált átlagos munkaidőadatot (10,54 óra)¹⁴ és a helyi büntető ügyszakban 2010-ben egy

¹² A nevesített körülményeken túl számos más kezdőirati jellemző fontossága is felmerült, de ezeket a szakma többsége nem támogatta. Hasonló szempontok alapján történt az ügyek pontozása is a már említett OIT-vizsgálat során.

¹³ Az eredeti terveknek megfelelően az adatrögzítésbe a törvényszéki első fokú ügyeket is bevontuk, de ezek helyi ügyekkel együttes statisztikai elemzésére eltérő jellemzőik miatt nem volt lehetőség. Számuk viszont alacsony volt egy külön statisztikai vizsgálathoz. Mégis, bár a tanulmány csak a helyi büntető peres ügyekre vonatkozik, a kidolgozott módszertan valamennyi bírósági ügyszakra adaptálható.

¹⁴ A korrekció azért szükséges, mert a ténylegesen megvizsgált ügyek törvényszékek szerinti összetétele az objektív okok következtében nem megvizsgálható ügyek miatt eltér a minta eredetileg tervezett és országosan is reprezentatív tekintett összetételétől. Így az összes megvizsgált ügy munkaidőigényének átlaga nem feltét-

tárgyaló tanács által havonta befejezett ügyek számának országos átlagát (15,4)¹⁵ összeszorozzuk, akkor havi 162,31 órát kapunk, ami napi 7,38 órának (162,31/havi körülbelül 22 munkanap) felel meg. Ez összhangban áll a havi 176 (közelítőleg 22 munkanap × napi 8 óra munkaidő) és a napi 8 óra törvényes munkaidővel.¹⁶ Levonható tehát a következtetés, hogy a munkateher mérésére kidolgozott, az eljárás során keletkezett iratokra épülő utólagos becslésen alapuló módszer alkalmas a bírósági ügyek munkaidőigényének nemcsak relatív, hanem abszolút értelemben való meghatározására is.¹⁷

1. táblázat

A munkaidőadatok leíró statisztikái

Ismérv	Érték
Elemszám	738
Átlag (óra)	10,5279
Konfidencia-intervallum -95% (óra)	9,4937
Konfidencia-intervallum +95% (óra)	11,5621
Medián (óra)	6,4640
Minimum (óra)	0,0219
Maximum (óra)	231,1443
Alsó kvartilis (óra)	2,9066
Felső kvartilis (óra)	12,8627
Szórás (óra)	14,3115
Átlag standard hibája (óra)	0,5268
Ferdeség	6,5537
Csúcsosság	80,9821

A kapott leíró statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a legkisebb érték 0,022, a legnagyobb 231,14 óra, a terjedelem 231,118 óra, a maximális és a minimá-

lenül lesz egyenlő az országos átlaggal, ehhez az egyes törvényszékek átlagos munkaidőadatából (Fővárosi Törvényszék: 11,4 óra, Miskolci Törvényszék: 10,5 óra; Balassagyarmati Törvényszék: 9,83 óra) az eredetileg tervezett mintaelemszámokkal (Fővárosi Törvényszék: 253; Miskolci Törvényszék: 231; Balassagyarmati Törvényszék: 292; összesen 776) súlyozott átlagot (10,54 óra) kell számítani. Az eltérés a három törvényszék átlagához (10,53 óra) képest minimális. Ismételten hangsúlyozom, hogy az országos átlagra vonatkozó adatot – a minta országosan bizonytalan reprezentativitására tekintettel – óvatosan kell kezelni.

¹⁵ A 2010-ben befejezett összes helyi büntető peres ügy (77 699) /a tárgyaló tanácsok összes száma helyi büntető peres ügyekben (420,51) /12=15,4.

¹⁶ Az eredmények értékelésekor azt is figyelembe kell venni, hogy a helyi büntető bírák általában nemcsak peres, hanem büntető nemperes, szabálysértési, idegenrendészeti, esetleg további más ügyeket is intéznek.

¹⁷ Amennyiben az eredmények abszolút értékét a további vizsgálatok vagy a munkaidőigény prospektív mérésének eredményei cáfolják (azok magasabb vagy alacsonyabb átlagos munkaidőértékeket adnak), úgy egy korrekciós tényező beiktatásával az itt kapott adatok érvényessége fenntartható.

lis érték hányadosa 10 506. A minimális érték (1,31 perc)¹⁸ szakmai szempontok alapján kissé kevésnek tűnik, de elvileg nem zárható ki; fontos megjegyezni, hogy a 738 ügyből mindössze 8-nál merült fel a szakmailag elfogadhatóbb, 20 percnél rövidebb munkaidőigény.¹⁹ Az adatok teljes terjedelmen belüli eloszlását ábrázolja az M1. ábra. Ebből látható, hogy egy maximális munkaidő-igényű ügy²⁰ ugyan erősen kilóg a többi közül (az utána következő ügy munkaidőigénye már csak 92,99 óra volt), a 80–90 munkaóra-időigény már nem tekinthető rendkívülinek. Ha a legnagyobb és a 20 percnél²¹ rövidebb munkaidő-igényű ügyeket figyelmen kívül hagyjuk, a terjedelem még akkor is 92,64 óra (92,99–0,35), a maximális és a minimális érték hányadosa pedig 265,69.

Az 1. táblázatból az is leolvasható, hogy az ügyek 50 százalékában a munkaidő-igény a 2,9 és 12,86 óra értékeken kívül esett, a szórás 14,31 óra. Az átlagos munkaidőigény 10,53 óra, átlagos ügy azonban szinte alig van: csak 105 (az esetek 14,22 százaléka) esik a 8,42–12,63 (átlag $\pm$ 20 százalék) közötti sávba. Az adatokból levonható tehát a következtetés, egy ügyszakon belül is igen jelentős különbség van az ügyek között a munkaidőigény tekintetében, még a szakmailag elfogadható és az igazán kiugró értéktől mentes tartományon (20 perc–92,99 óra) belül is. A megválaszolni kívánt első kérdésre tehát igen a válasz.

A leíró statisztikák alapján megállapítható, hogy az eloszlás erősen jobbra ferdült, és egyúttal csúcsosabb is a normálisnál. (Lásd az 1. táblázatot.) Ehhez képest nem meglepő, hogy az adatok ábrázolását követően elvégzett számítások is azt igazolják, a bírósági ügyek munkaidőigénye nem mutat normál eloszlást. A Kolmogorov–Smirnov-teszt eredménye: d (Kolmogorov–Smirnov-távolság) = 0,2314, p (valószínűség) < 0,01; a Lilliefors-teszté: p < 0,01; a Shapiro–Wilk-teszté: W = 0,5715, p = 0,0000 volt.

Erre tekintettel a későbbi hipotézisvizsgálatok során a paraméteres eljárások nem voltak alkalmazhatók. Fontos azonban, hogy az eloszlás az adatok egyszerű logaritmikus transzformálásával (log(újraindulással korrigált munkaidő+2)) közelítőleg normalizálható. (A Kolmogorov–Smirnov-teszt eredménye d = 0,03708, p > 0,2; a Lilliefors-teszté p < 0,5; a Shapiro–Wilk-teszté W = 0,98227, p = 0,0000).

¹⁸ A minimális munkaidő-igényű ügy egy 1. sorszám alatt befejeződött magánvadás ügy volt, amiben az ismeretlen elkövető kilétének felderítése érdekében nyomozást rendeltek el.

¹⁹ Ha a munkaidő mennyiségének meghatározniánk egy minimális értéket (például 20 percet), az erre vonatkozó szakmai aggodalom elosztható lenne.

²⁰ A maximális munkaidőigény egy, a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság előtt folyamatban volt ügyben merült fel. Ebben a nyomozati irat terjedelme 1 339, a mellékleteké 650, a vádiraté 7,4 oldal volt (az átlag 2,58 oldal). A három vádlott ellen 19 rendbeli cselekmény miatt emeltek vádat, 27 tanú kihallgatását indítványozták; 38 óra 50 percnyi tárgyalást tartottak, 12,3 oldal fellebbezhető végzést hoztak (átlag: 0,77 oldal), és 53 oldalas ítélet született (átlag: 3,17 oldal), 206. sorszám alatt (átlag: 12. sorszám).

²¹ Pontosan 0,3451 óra = 20,7 perc.

2. táblázat

A munkaidőadatok leíró statisztikái az egyes városi bíróságokon

Szervezeti egység	Elem- szám	Átlag (óra)	Konfi- dencia- inter- vallum -95% (óra)	Konfi- dencia- inter- vallum +95% (óra)	Medián (óra)	Mini- mum (óra)	Maxi- mum (óra)	Alsó kvar- tilis (óra)	Felső kvar- tilis (óra)	Szórás (óra)	Átlag standard hibéje (óra)	Ferde- ség	Csu- csosság
Sátraljújrhelyi Városi Bíróság	17	11,3814	4,2052	18,5576	6,3182	1,2608	56,9165	3,0542	11,4482	13,9574	3,3852	2,4758	6,9554
Ózdi Városi Bíróság	22	6,3907	3,5609	9,2205	4,2454	1,0841	28,3225	2,2542	7,5216	6,3824	1,3607	2,3306	6,1257
Szerencsi Városi Bíróság	13	6,3832	4,3387	8,4277	6,2253	0,8345	12,4442	5,1358	8,8271	3,3833	0,9384	0,0569	-0,2552
Székesvári Városi Bíróság	7	15,8837	0,7532	31,0142	8,1104	1,7503	43,5773	5,0633	34,7378	16,3601	6,1835	1,1989	-0,3221
Encsi Városi Bíróság	12	5,7940	2,0428	9,5451	4,1057	0,8752	22,5136	2,1372	6,9630	5,9039	1,7043	2,3346	6,3278
Kazincbarcikai Városi Bíróság	30	9,4608	5,3176	13,6040	5,9392	1,3805	54,1954	3,5021	10,5542	11,0957	2,0258	3,0332	10,0802
Tiszaujvárosi Városi Bíróság	18	5,7999	3,0717	8,5281	4,1117	0,7045	18,6588	2,1412	7,3492	5,4861	1,2931	1,4499	1,0213
Mezőkövesdi Városi Bíróság	9	12,9794	2,6120	23,3468	10,2300	0,5022	46,1591	7,4224	13,3427	13,4874	4,4958	2,1562	5,5726
Miskolci Városi Bíróság	100	12,9096	10,0089	15,8102	8,4959	0,0438	92,9890	4,2595	17,1477	14,6184	1,4618	3,1480	13,1113
Salgótarjáni Városi Bíróság	114	9,6178	7,4731	11,7625	6,0906	0,0438	84,8051	3,5479	11,2526	11,5583	1,0825	3,4594	17,0652
Balassagyarmati Városi Bíróság	140	10,2252	8,2836	12,1648	7,3788	0,0875	79,8467	2,7313	13,1159	11,6072	0,9810	2,8597	11,5436
Pásztói Városi Bíróság	24	8,4970	3,5454	13,4487	5,7291	0,0438	57,5372	2,3284	8,8281	11,7264	2,3936	3,4548	14,0105
Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság	19	13,2632	7,3289	19,1975	8,4814	1,3277	44,1877	4,4397	18,3782	12,3122	2,8246	1,4022	1,1840
Budai Központi Kerületi Bíróság	18	8,6796	4,6581	12,7011	6,2827	0,0438	26,8881	3,7288	12,5005	8,0869	1,9061	1,1381	0,4109
Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság	11	7,9613	2,6093	13,3133	5,9799	0,3451	27,4502	1,4262	9,9417	7,9666	2,4020	1,6858	3,0425
Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság	21	19,0585	-3,4650	41,5820	5,9680	0,4376	231,1443	1,7503	12,6717	49,4810	10,7976	4,3278	19,2998
Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság	19	5,6486	1,7240	9,5732	2,7051	0,0438	27,7697	0,7635	6,2475	8,1426	1,8680	2,1474	3,9459
Pesti Központi Kerületi Bíróság	144	11,3928	9,3578	13,4279	7,2579	0,0219	81,0327	2,8124	17,1662	12,3543	1,0295	2,2673	7,6849

3. táblázat

A munkaidőadatok leíró statisztikái a székhelyi és nem székhelyi városi bíróságokon

Szervezeti egység	Elem- szám	Átlag (óra)	Konfi- dencia- inter- vallum -95% (óra)	Konfi- dencia- inter- vallum +95% (óra)	Medián (óra)	Mini- mum (óra)	Maxi- mum (óra)	Alsó kvar- tilis (óra)	Felső kvar- tilis (óra)	Szórás (óra)	Átlag standard hibája (óra)	Ferde- ség	Csú- csosság
Három székhelyi bíróság	384	11,3621	10,0842	12,6401	7,5926	0,0219	92,9890	3,1577	15,0516	12,7365	0,6500	2,8027	11,3117
Összes nem székhelyi bíróság	354	9,6230	7,9701	11,2758	5,7186	0,0438	231,1443	2,7540	10,9526	15,8126	0,8404	8,6451	110,7650
Miskolci Városi Bíróság	100	12,9096	10,0089	15,8102	8,4959	0,0438	92,9890	4,2595	17,1477	14,6184	1,4618	3,1480	13,1113
Többi Borsod-Abaúj-Zemplén megyei helyi bíróság	128	8,6157	6,8639	10,3676	5,1996	0,5022	56,9165	2,9918	10,0717	10,0161	0,8853	2,8638	9,2572
Balassagyarmati Városi Bíróság	140	10,2232	8,2856	12,1648	7,3788	0,0875	79,8467	2,7313	13,1159	11,6072	0,9810	2,8597	11,5436
Többi Nógrád megyei helyi bíróság	138	9,4229	7,4783	11,3675	6,0562	0,0438	84,8051	2,8147	10,9781	11,5524	0,9834	3,4132	15,9516
Pesti Központi Kerületi Bíróság	144	11,3928	9,3578	13,4279	7,2579	0,0219	81,0327	2,8124	17,1662	12,3543	1,0295	2,2673	7,6849
Többi fővárosi kerületi bíróság	88	11,4018	5,9868	16,8168	5,7987	0,0438	231,1443	1,5540	12,4490	25,5571	2,7244	7,5201	64,2798

4. táblázat

A munkaidőadatok leíró statisztikái az három törvényszéken

Szervezeti egység	Elem- szám	Átlag (óra)	Konfi- dencia- inter- vallum -95% (óra)	Konfi- dencia- inter- vallum +95% (óra)	Medián (óra)	Mini- mum (óra)	Maxi- mum (óra)	Alsó kvar- tilis (óra)	Felső kvar- tilis (óra)	Szórás (óra)	Átlag standard hibája (óra)	Ferde- ség	Csú- csosság
Miskolci Törvényszék	228	10,4990	8,8801	12,1178	6,4870	0,0438	92,9890	3,5493	12,8299	12,4051	0,8215	3,2487	14,4350
Balassagyarmati Törvényszék	278	9,8269	8,4614	11,1925	6,5081	0,0438	84,8051	2,7779	11,4664	11,5661	0,6937	3,1103	13,3735
Fővárosi Törvényszék	232	11,3962	9,0093	13,7831	6,4490	0,0219	231,1443	2,3005	15,3722	18,4521	1,2114	7,8378	87,7522

A következő kérdés, hogy az előzők szerint jelentősen különböző munkaidő-igényű ügyek eloszlása az egyes szervezeti egységek között egyenletes-e. E körben először az egyes városi bíróságokat hasonlítottam össze, az erre vonatkozó leíró statisztikai adatokat a 2. táblázatban mutatom be. Az átlagokat összehasonlítva látható, hogy a maximális érték 19,06 óra (Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság), a második legnagyobb érték 15,88 óra (Szikszói Városi Bíróság). Ha e két értéket figyelmen kívül hagyjuk (mivel az elsőt a maximális időigényű ügy torzítja felfelé, az utóbbi bíróság esetén pedig mindössze 7 ügy került a mintába, és ezeknél tapasztalhatók a legnagyobb szórásértékek is), a következő legnagyobb adat (13,26 óra Budapesti II. és III. kerületi Bíróság) még így is 2,3-szerese a minimális értéknek (5,65 óra, Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság).

A különbségek jól érzékelhetők az M2. ábrán. Az erre alapozott várakozásokat igazolta a Kruskal–Wallis-teszt is, szignifikáns különbséget mutatva (df (szabadságfok)= 17, $N = 738$, $H = 30,22246$, $p = 0,0248$) a bíróságok között. Azt a nullhipotézist tehát, hogy az egyes városi bíróságok között az ügyek munkaidőigénye szempontjából nincs különbség, elvettem.

A szervezeti egységek közötti eltérések másik lehetséges dimenziója az a különbség a székhelyi és a többi városi bíróság között, ami a hozzájuk érkező ügyek eltérő összetételére vezethető vissza.²² A várakozásokat igazolták a 3. táblázatban közölt eredmények, ugyanis a vizsgálatba vont három székhelyi bíróság előtti ügyek munkaidőátlaga 11,36 óra volt szemben a többi városi bíróság 9,62 órás átlagával. Ezt mutatja az átlagok 95 százalékos konfidencia-intervallumát ábrázoló M3. ábra is.

A különbségek valódiságával kapcsolatos várakozásokat igazolta a kérdés eldöntése érdekében végzett Mann–Whitney-féle U-teszt eredménye: $U = 59787,5$, $p = 0,0047$. (Lásd az M2. táblázatot.) Tehát a székhelyi és a többi bíróság közötti különbség hiányára vonatkozó nullhipotézist elvetve egyértelműen kijelenthető, hogy a helyi bíróságok kétféle csoportja között az előttük befejeződött ügyek munkaidőigénye tekintetében különbség van, az átlagok eltérése szignifikáns.

Ha törvényszékenként vizsgáljuk a három székhelyi városi bíróság és a többi városi bíróság adatait, akkor az látható, hogy csak a Miskolci Törvényszék esetében mutatkozik szembeötlő különbség. (Lásd a 3. táblázatot.) Az egyetlen kiugró értéket (19,06 óra, Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság) leszámítva a Fővárosi Törvény-

²² A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) 17. §-ának (5) és (6) bekezdése sorolja fel azokat a bűncselekményeket, amelyek ügyében a törvényszék székhelyén működő helyi bíróságok kizárólagosan illetékesek (jelenleg például közveszélyokozás (a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban Btk.) 259. §), közérdekű üzem működésének megzavarása (Btk. 260. §), visszaélés radioaktív anyaggal (Btk. 264. §), visszaélés nukleáris létesítmény üzemeltetésével (Btk. 264/A. §), visszaélés atomenergia alkalmazásával (Btk. 264/B. §), a gazdasági bűncselekmények (Btk. XVII. Fejezet) – kivéve a számvitel rendjének megsértését (Btk. 289. §), valamint a pénzügyi bűncselekményeket (Btk. XVII. Fejezet III. Cím); a kizárólagos illetékesség alá eső bűncselekmények köre az utóbbi időben szűkült, tehát jelenleg kisebb az eltérés a székhelyi és a többi helyi bírósághoz érkező ügyek összetétele között, mint 2010-ben volt).

széken szintén úgy tűnik, hogy számottevő eltérés van az ügyek munkaidőigénye között. A Balassagyarmati Törvényszéken viszont nincs szignifikáns különbség. A várakozásokat jól igazolták az elvégzett Mann–Whitney-féle U-teszt eredményei: a különbség csak a Miskolci Törvényszék esetén szignifikáns: $U = 4856$, $p = 0,0018$. (Lásd az M2. táblázatot.)

Végül a vizsgálatba vont törvényszékek területén befejezett ügyek átlagos munkaidőigényét vettem össze egymással. A leíró statisztikai adatokat a 4. táblázat tartalmazza, melyek alapján látható, hogy az ügyek átlagos munkaidőigénye a Fővárosi Törvényszék területén a legmagasabb, a Balassagyarmati Törvényszékén a legalacsonyabb, a Miskolci Törvényszékén pedig a három törvényszék átlagához közeli. Ezek az átlagok 6–8 százalékos eltérést mutatnak egymáshoz képest, a Fővárosi és a Balassagyarmati Törvényszékek közötti különbség 1,57 óra, azaz 14,91 százaléka a három törvényszék munkaidőátlagának. Kérdés azonban, hogy ezek az eltérések statisztikai értelemben valós különbségek-e.

Az M4. ábrán látható, hogy a törvényszékek átlagai egy kivétellel – a Fővárosi Törvényszék átlaga a Balassagyarmati Törvényszékhez képest – a többi törvényszék átlagának 95 százalékos konfidencia-intervallumán belül vannak. A három törvényszék munkaidőátlagai közötti szignifikáns különbség igazolására – a munkaidőadatok normálistól eltérő eloszlására tekintettel – a Kruskal–Wallis-tesztet végeztem el: $df = 2$, $N = 738$, $H = 0,6977558$, $p = 0,7055$, mely alapján a nullhipotézist megtartva kijelenthető, hogy a tapasztalt különbségeket csak a véletlen okozza, a törvényszékek átlagainak eltérése nem szignifikáns. A kimutatott és szakmai értelemben egyértelműen releváns különbség tényleges meglétét nagyobb mintán lehetne igazolni.²³

Mivel az előzők szerint bebizonyosodott, hogy az egyes ügyek munkaidőigénye között jelentős különbségek vannak, és a különböző munkaidő-igényű ügyek eloszlása bizonyos dimenziók szerint különböző, érdemes megvizsgálni, hogy mely tényezők befolyásolják az ügyek munkaidőigényét, és ez megfelelő biztonsággal prognosztizálható-e azokból. Az ennek megválaszolása érdekében végzett exploratív vizsgálatok a munkaidőigény kapcsolatának feltárását célozták a vizsgálatba bevont kezdőirati változókkal. Első lépésként kiszűrtem azokat a kezdőirati változókat, amelyek a vizsgált mintában nem, vagy csak egyszer fordultak elő. A többiek a mérési szinttől függően lehettek nominális (például megye, székhelyi/nem székhelyi bíróság), ordinális (például cselekmények rendűsége, kérdőív 40–80. kérdései) és skaláris (például vádirat oldalszáma), az általuk felvehető értékek számától függően pedig diszkrét vagy kvázi folytonos változók. A diszkrét binomiális változók egy része (például magán-/nem magánvadás eljárás) eleve csak két értéket vehetett fel (elvileg

²³ Korábbi vizsgálatok alapján tudjuk, hogy pusztán az ügyek darabszáma tekintetében fennálló ilyen mértékű, tartós különbségek drámai eltéréseket okoznak az egyes szervezeti egységek között az eljárások időszereiségében (Örkényi [2012]).

is binomiális változók), voltak azonban olyanok is, amelyek elvileg többet is felvehettek volna, de a vizsgált ügyekben csak kétféle értékük fordult elő (gyakorlatilag binomiális változók)²⁴. A binomiális változók harmadik csoportját azok a változók alkotják, amelyeket több – az alacsony esetszám miatt – önállóan nem vizsgálható binomiális változó összevonásával, vagy ordinális változók binomiálissá alakításával képeztem (képzett változók).

A vizsgálatba vont kezdőirati jellemzők közül a binomiális változóknak a munkaidő mennyiségére vonatkozó hatását szemléltető leíró statisztikák kivonatát az M3. táblázat tartalmazza. Az adatok alapján látható, hogy a vizsgált binomiális változók többsége jelentősen befolyásolja a munkaidőigényt. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy a számos esetben alacsony esetszám miatt a megfigyelt eltérések tényleges jelentősége bizonytalan. Ez jól látszik az egyes binomiális változók különböző értékei esetén megfigyelhető munkaidőértékek átlagainak box plot diagramjai alapján is, mivel a konfidencia-intervallumok erősen fedték egymást.²⁵ (Lásd az M5–M17. ábrákat.)

Az egyes csoportok között észlelt különbségek vonatkozásában elvégzett hipotézisvizsgálatok (Mann–Whitney-teszt) adatait az M4. táblázat tartalmazza. Az adatokból látható, hogy a kérdőívre felvett 25 elvileg vagy gyakorlatilag binomiális változó közül 10 esetében van jelentős és szignifikáns különbség a munkaidő mennyiségében. További két változó esetén tapasztalható jelentős, a szignifikancia határán álló különbség. A fennmaradó 13 változó közül 8 esetében az összminta átlagához (10,53 óra) képest jelentős ($\pm > 2$ óra) volt az eltérés, a szignifikancia hiánya tehát jobbra a rendkívül alacsony esetszám (az ittas járművezetés vétsége kivételével $N < 10$) következménye volt.

Az átlagos munkaidőt önmagukban nem szignifikáns mértékben emelő változók összevonásával és binomiálissá alakításával egy ún. „binomiális nehezítő” változót hoztam létre, amire nézve már szignifikáns különbség volt a várható munkaidőigényben. Az egyik önmagában is szignifikáns hatású változót (eredetileg tárgyalás mellőzésével indult-e az ügy) összevontam a szakmai tapasztalatok és a mért adat alapján szintén a munkaidőt csökkentő, de csak egy esetben előforduló másik binomiális változóval (eredetileg a Be. 569., 570., 571. §-a szerinti ügyként indult-e): a hatás együttesen is szignifikáns mértékben munkaidőt csökkentő. Ez alapján tehát végeredményben a vizsgálatban előforduló 25 binomiális változó közül 17 esetében bizonyítható értékelhető hatás a későbbi munkaidőigény vonatkozásában. Ez azt igazolja, hogy a szakma alapvetően helyesen határolta be a releváns vagylagos kezdőirati jellemzők körét.

²⁴ Főleg bűncselekményfajták, amelyek elvileg korlátlan rendűségben fordulhatnak elő.

²⁵ Terjedelmi okokból a diagramokat csak néhány változó vonatkozásában közlöm, elsősorban ott, ahol az eredmény bizonytalanak tűnt: jelentős esetszám mellett nem volt túl jelentős a különbség az egyes csoportok munkaidőátlagai tekintetében, vagy fordítva, kis esetszám mellett nagy különbség volt a munkaidőigény átlagai között.

Megvizsgáltam a munkaidőigény és az egyes binomiális kezdőirati jellemzők közötti korrelációs kapcsolatot is. Az adatok normalitásának hiányára tekintettel választott Kendall-féle rangkorrelációs próba eredményeit szintén az M4. táblázat tartalmazza, amelyből látható, hogy a vizsgált binomiális változók egyenként általában gyenge vagy igen gyenge kapcsolatot mutatnak a munkaidőigénnyel, de számos esetben biztosra vehető, hogy azt nem a véletlen okozza. Ez arra utal, hogy a munkaidőigény szempontjából e változóknak egyenként nincs jelentős szerepe.

Az elemzés során azokat a változókat tekintettem ordinális változóknak, amelyek esetén az ismérv értéke szerinti csoportok egyértelműen sorba rendezhetők voltak, és az azokba tartozó ügyek száma elegendő volt a csoportok közötti statisztikai összehasonlításhoz. Abból indultam ki, hogy ilyen esetekben egyértelmű sorrendiség van az ismérv értékei szerint különböző csoportokba tartozó ügyek munkaidőigénye között, mert például a több szakvélemény értékelése, több tanú kihallgatása, több rendbeli cselekmény elbírálása nehezebb. Az ordinális változók egyes csoportjaiban mért átlagos munkaidőigények közötti különbségek megítélése érdekében a hipotézisvizsgálatot Kruskal–Wallis-tesztel végeztem. Az eredmények alapján megállapítható, hogy csak a szakkérdések, a kihallgatni indítványozott szakértők, a polgári jogi igények, a fiatalok terheltek és a vád tárgyává tett gazdasági bűncselekmények, valamint a rablások számának változása okoz szignifikáns különbséget a csoportok munkaidőátlagai között. (Lásd az M5. táblázatot.) A többi változó összevonva sem bizonyult jelentősnek.

Megvizsgáltam az egyes ordinális változók és a munkaidőigény közötti korrelációs összefüggéseket is a Kendall-féle rangkorrelációs próba segítségével. Az eredmények szerint a perben érintett szakkérdések számától eltekintve, egyenként valamennyi ordinális kezdőirati változó gyenge vagy igen gyenge korrelációs kapcsolatban van a munkaidőigénnyel, a kapcsolat azonban a polgári jogi igények száma esetében szignifikáns, a szakkérdések, a kihallgatni indítványozott szakértők, a fiatalok terheltek és a vád tárgyává tett gazdasági bűncselekmények, valamint a rablások száma esetében erősen szignifikáns.

A kvázi folytonos (folytonos) kezdőirati változók esetében első lépésként leíró statisztikákat készítettem, melynek eredményeit az M6. táblázat tartalmazza. Az értékek eloszlására nézve normalitásvizsgálatot végeztem, az eredmény a Kolmogorov–Smirnov-teszt szerint $p < 0,01$, a Shapiro–Wilk-teszt alapján pedig $p = 0,0000$ volt valamennyi változó esetében, tehát nem mutatott normál eloszlást. Erre tekintettel a folytonos kezdőirati változók nyers adatai és a munkaidőigény közötti korrelációs kapcsolatok Kendall-féle rangkorrelációs próba segítségével voltak vizsgálhatók. Az eredményeket az 5. táblázat tartalmazza. Ez alapján megállapítható, hogy a vád tárgyává tett egyéb bűncselekmények kivételével ($p = 0,04235$) valamennyi folytonos kezdőirati változó erősen szignifikáns ($p < 0,000651$), és a binomiális vagy ordinális változók többségénél lényegesen erősebb (abszolút értékben $0,04994 < \tau < 0,508610$) korrelációs kapcsolatban áll a munkaidőigénnyel.

5. táblázat

Az egyes kvázi folytonos kezdőirati változók és a munkaidő igény közötti korrelációs vizsgálatok eredményei

Kezdőirati változó neve	jellege	Kendall-féle próba		
		Kendall τ	Z	p
8. Vádirat terjedelme	kvázi folytonos	0,406918	16,54237	1,82E-61
9. Nyomozati iratok terjedelme	kvázi folytonos	0,508610	20,67642	5,65E-95
10. A nyomozati iratok okirati mellékleteinek terjedelme	kvázi folytonos	0,083869	3,40952	0,000651
15. Hány szakvéleményt csatoltak?	kvázi folytonos	0,254864	10,36094	3,73E-25
26. Az eljárásban kihallgatni indítványozott tanúk száma	kvázi folytonos	0,421209	17,12332	9,94E-66
30. Bűnjelek száma	kvázi folytonos	0,230205	9,35847	8,09E-21
31. Vádoltak/fejjelentettek száma	kvázi folytonos	0,273463	11,11703	1,04E-28
37. A vád tárgyává tett cselekmények száma, folytatólágosság esetén a részcselekmények számának figyelembevételével	kvázi folytonos	0,316585	12,87007	6,63E-38
45. Csálás büntetési alakzatai (Btk. 318. §. (4)-(7) bekezdés)	kvázi folytonos	0,157405	6,39896	1,56E-10
46. Egyéb	kvázi folytonos	-0,049940	-2,030080	0,042348
63. Közbizalom elleni bűncselekmények (Btk. XVI. fejezet III. cím)	kvázi folytonos	0,085056	3,457784	0,000545
74. Vagyyonelleni bűncselekmények vétségi alakzatai (Btk. XVIII. fejezet)	kvázi folytonos	0,101297	4,118004	3,82E-05

Megjegyzés: Kendall τ a korreláció szoroságát jellemző szám.

A kapott eredmények megerősítése érdekében a folytonos kezdőirati változók és a munkaidőadatok (az összefüggés lineárisra való visszavezetése érdekében) egyszerűen vagy többszörösen logaritmikusan transzformált értékeinek scatter plot diagramjait is elkészítettem, és görbeillesztéseket végeztem. Azt, hogy az egyes kezdőirati változók esetében hányszoros logaritmikus transzformációt végeztem, az döntöttem el, hogy melyik transzformációnál kaptam a leginkább lineáris összefüggést. (Lásd az M7. táblázatot és az M8–M25. ábrákat.) Bár az így számolt Pearson-féle korrelációs együtthatók direkt módon nem hasonlíthatók össze a Kendall-féle τ értékekkel, mégis jól összhangban álltak azokkal.

Mindezek alapján levonható a következtetés, hogy vizsgált kezdőirati változók jelentős része erősebb vagy gyengébb, de egyértelműen szignifikáns kapcsolatba hozható a később felmerült munkaidőigénnyel. Bizonyos jellemzők ritkán fordulnak elő, vagy hatásuk kevésbé jelentős, illetőleg csak nagy szórással érvényesül, ezeknél a pontos összefüggések feltárásához nagyobb mintára lenne szükség.

Ezután már csak egyetlen nyitott kérdés maradt megválaszolatlanul: milyen számszerű kapcsolatban vannak a munkaidővel mint függő változóval a vele szignifikáns korrelációt mutató kezdőirati változók mint független változók, és milyen biztonsággal jelezhető előre a kezdőirati jellemzők összessége által a munkaidő várható mennyisége. Ennek tisztázása érdekében regressziós számításokat végeztem. A munkaidő mennyiségének meghatározásában szerepet játszó kezdőirati változók számára, a folytonos kezdőirati változóknak a munkaidővel fennálló, többé-kevésbé linearizálható kapcsolatára és a logaritmikusan transzformált munkaidőadatok normálisához közeli eloszlására tekintettel megkísértem a többszörös lineáris regressziós módszer alkalmazását, amelyre a Statistica program általános lineáris modelljét (GLM) választottam. Az ebben szereplő független változók körét, a függő változót, a független változók program szerinti besorolását, az alkalmazott szűrési feltételeket, valamint a kiszűrt ügyek számát az M7. táblázat tartalmazza.

A regressziós modell alapját 731, a szűrési feltételeknek megfelelő ügy képezte. A modell alapbeállításokkal történt futtatása után kapott eredmények szerint a bevont kezdőirati jellemzők együttesen nagyon erős ($R = 0,7812$) kapcsolatban vannak a munkaidő mennyiségével, összességében a munkaidő változékonyságát 58,7 százalékan magyarázzák ($\bar{R}^2 = 0,5870$), az összefüggés erősen szignifikáns ($p = 0,00$). Az összefoglaló adatokat és az egyes kezdőirati jellemzők szerepét a modellben az M8. és M9. táblázat mutatja be. A változók vonatkozásában elvégzett t -próbák eredménye szerint a modell kialakításában mindössze kilenc kezdőirati jellemzőnek van bizonyosan jelentős szerepe ($p < 0,05$).

A regressziós modell ellenőrzése érdekében – a program megfelelő funkciója segítségével – minden modellbe bevont ügyre meghatároztam a regressziós modell által becsült munkaidőt (illetőleg annak $\log(y+2)$ értékét). A becsült és a tényadat különbsége a hibatag, ami lényegében a tévedés mértékét mutatja az egyes ügyek ese-

tében. A hibatagok (logaritmikusan transzformált értékeinek) leíró statisztikái szerint a maradékok átlaga a lineáris regressziós módszer sajátossága folytán 0, a szórása 0,2118, standard hibája 0,0078. Az eloszlás nagyjából szimmetrikus (ferdeség = -0,2721), azonban a normálisnál csúcsosabb (csúcsosság = 2,0154) és a P-P plot diagram alapján várható, közelítőleg normális eloszlással szemben a próbák alapján nem normális (a Kolmogorov–Smirnov-teszt eredménye: $d = 0,07802$, $p < 0,01$; a Lilliefors-teszté: $p < 0,01$; a Shapiro–Wilk-teszté: $W = 0,96827$, $p = 0,00000$).

Megvizsgáltam a változók varianciájának állandóságát (homoszkedaszticitását) is. Az elvégzett Levene-teszt eredménye a nyomozati iratok terjedelme kivételével minden más független változó vonatkozásában szignifikáns (p minden esetben $< 0,0067$) volt, tehát a homoszkedaszticitás nullhipotézisét elvetve megállapíthatjuk, a változók heteroszkedasztikusak. Mindezekből az következik, hogy a modell ellenőrzésére használt, az eloszlással szemben a normalitás és a homoszkedaszticitás követelményét támogató próbák eredményeit óvatosan kell kezelni.

A nagy számú független változóra tekintettel ellenőriztem a modellben jelenlévő multikollinearitás mértékét is. Ennek érdekében kiszámoltam az egyes független változók vonatkozásában a varianciát infláló faktort (variancianövelő tényezőt, VIF -et) és annak reciprokát, a toleranciamutatót (T). A multikollinearitás mértéke akkor tekinthető erősnek, zavarónak, ha a $VIF \geq 2$, és a $T \leq 0,5$, nagyon erősnek, károsnak pedig akkor, ha a $VIF \geq 5$, illetve a $T \leq 0,2$. Ez alapján a regressziós modellben szignifikáns szerepet játszó független változók közül kizárólag az ügy magánvádas jellegénél volt tapasztalható káros mértékű multikollinearitás ($VIF = 55,5336$, $T = 0,0180$). Erős volt a multikollinearitás a vád tárgyává tett cselekmények száma ($VIF = 2,9019$, $T = 0,3445$), a nyomozati iratok terjedelme ($VIF = 2,6977$, $T = 0,3706$), a vádirat terjedelme ($VIF = 2,3633$, $T = 0,4231$) és az eljárásban kihallgatni indítványozott tanúk száma ($VIF = 2,0665$, $T = 0,4838$) esetében is. A többi függő változónál a multikollinearitás mértéke gyenge volt ($VIF < 2$, $T > 0,5$).

Erre tekintettel a végleges regressziós modellből az ügy magánvádas jellegére utaló független változót kihagytam. Az így felépített újabb modell összefoglaló adatait a 7. táblázatban közlöm. Látható, hogy a modellben bennmaradt, immár csak hét releváns kezdőirati jellemző együttesen továbbra is nagyon erős ($R = 0,7695$) kapcsolatban van a munkaidő mennyiségével, összességében a munkaidő változékonyságát 57 százalékban magyarázzák ($\bar{R}^2 = 0,5703$), az összefüggés erősen szignifikáns ($p = 0,00$). Az egyes kezdőirati jellemzők szerepét a modellben a 6. táblázat foglalja össze. A modell már mentes a káros mértékű multikollinearitástól (VIF max. $< 2,89$, T min. $> 0,3460$), és multikollinearitás mértéke csak három releváns változó esetén erős, a többinél gyenge.

6. táblázat

Az egyes kezdőirati változók szerepe a szűrt adatok alapján felépített végleges modellben és a multikolinearitás jelenléte

Kezdőirati változó	Koefficiens	t	p	β	Tolerancia-mutató (T)	Variánciamutató faktor (V/F)
Tengelymetszet	-0,139885	-0,70713	0,479726			
Vádirat terjedelme	14,897845	2,60111	0,009490	0,09623	0,429978	2,32570
Nyomozási iratok terjedelme	0,213402	10,61047	0,000000	0,37925	0,460640	2,17089
A nyomozási iratok okirati mellékleteinek terjedelme	0,182800	1,51836	0,129381	0,04119	0,799710	1,25045
Hány szakterés tekintetében csatlakoztak szakvéleményt?	0,719310	0,10098	0,919597	0,01097	0,049847	20,06127
Hány szakvéleményt csatlakoztak?	0,590676	0,09381	0,925284	0,01022	0,049589	20,16580
Az eljárásban kihallgatni indítványozott tanúk száma	0,238040	5,46448	0,000000	0,18541	0,511174	1,95628
Az eljárásban kihallgatni indítványozott szakértők száma	0,268014	1,51135	0,131155	0,03892	0,887586	1,12665
Büntetések száma	0,123188	0,80031	0,423803	0,02310	0,706289	1,41585
Vádlottak fejlemének száma	1,139714	3,03583	0,002489	0,09206	0,639976	1,56256
Hány, a vádirat szerinti fiataloktól terhelte van?	-0,054352	-0,36160	0,717759	-0,01015	0,746981	1,33872
A vád tárgyává tett cselekmények száma, folytatlagosság esetén a részselekmények számának figyelembe vételével	5,134829	2,20895	0,027505	0,09109	0,346048	2,88977
Csalás büntetői alakzatai (Btk. 318. §. (4)-(7) bekezdés)	1,457613	1,26979	0,204586	0,04036	0,576833	1,73361
Egyéb	-0,027460	-0,36291	0,716782	-0,01159	0,577186	1,73254
Garzdasági büncselekmények (Btk. XVII. fejezet)	0,000000				0,000000	
Közbizalom elleni büncselekmények (Btk. XVI. fejezet III. csm)	-0,20735	-2,23098	0,026001	-0,06338	0,724518	1,38023
Rablás (Btk. 321. §.)	0,307829	1,61933	0,105832	0,04380	0,804422	1,24313
Vagyronelleni büncselekmények vétségű alakzatai (Btk. XVIII. fejezet)	0,024185	0,22903	0,818910	0,00684	0,660297	1,51447
Hatalyon kívül helyezés utáni-e az ügy?	0	1,31123	0,190213	0,07654	0,172711	5,79002
Csatlak-e digitális melléklet?	0	0,39607	0,692172	0,06305	0,023222	43,06187
Kell-e határozni kényszerítéskérésről?	0	0,51715	0,605219	0,03349	0,055003	18,18077
A vádlott(ak) valamennyi cselekmény elkövetését beismerték (teljes beismerés)?	0	-0,07103	0,943394	-0,01033	0,027830	35,93205
Hitelserzés (Btk. 330 §.)	-0,140696	-2,49136	0,012958	-0,06121	0,974811	1,02584
Hűtlen kezelés büntetői alakzatai (Btk. 319. §. (3) bekezdés)	0	-1,25440	0,210121	-0,03472	0,768185	1,30177
Eredetileg tárgyalásmeilőzéses vagy a Be 569., 570., 571. §-a szerinti ügykénti indult-e?	0	-0,91310	0,361507	-0,08119	0,074443	13,43318
Összevont neheztől bűnműködés + zsarolás (Btk. 323. §.) (bűnműködés)	0	0,72832	0,466541	0,08060	0,048084	20,79696

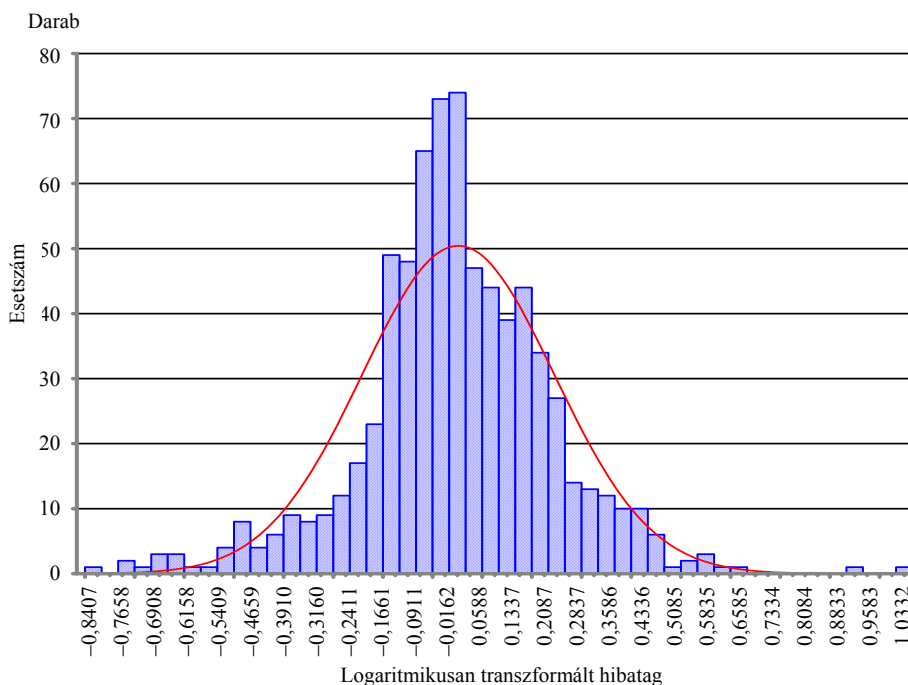
Megjegyzés. A „p” valószínűségeket jelent.

7. táblázat

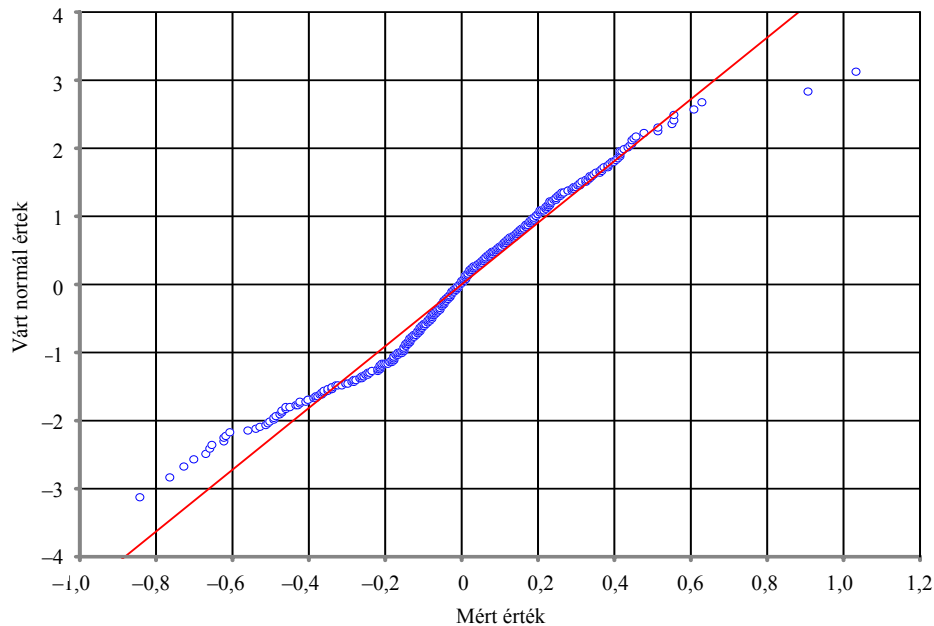
A munkaidő és a kezdőirati jellemzők közötti többszörös lineárisregresszió-számítás végleges eredménytáblája (szűrt adatok)

Ismérv	Érték
Többszörös korrelációs együttható (R)	0,769521
Többszörös determinációs együttható (R^2)	0,592162
Korrigált többszörös determinációs együttható ($\bar{R}^2$)	0,570387
Négyzetösszeg (regresszió)	49,777620
Szabadságfok (regresszió)	37
Átlagos négyzetösszeg (regresszió)	1,345341
Négyzetösszeg (maradék)	34,283190
Szabadságfok (maradék)	693
Átlagos négyzetösszeg (maradék)	0,049471
F	27,194710
p	0,00

1. ábra. A végleges regressziós modell (logaritmikusan transzformált) hibatajának hisztogramja

2. ábra. A végleges regressziós modell (logaritmikusan transzformált) hibátagjának normál P-P plot diagramja

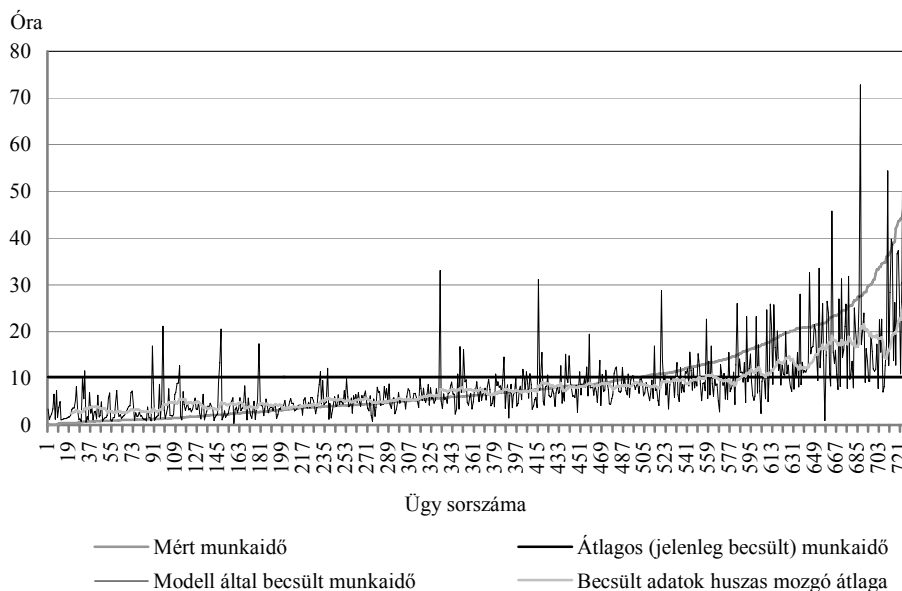
A hibatagok (logaritmizált) szórása 0,2167, standard hibája 0,0080, az eloszlás azonban – az 1. ábrán látható hisztogram, és P-P plot diagram ellenére – továbbra sem normális (a Kolmogorov–Smirnov-teszt eredménye: $d = 0,073104$, $p < 0,01$; a Lilliefors teszté: $p < 0,01$; Shapiro–Wilk-teszté: $W = 0,972678$, $p = 0,00000$) és heteroszkedasztikus (a Levene-teszt eredménye a vádirat terjedelme és a kihallgatni indítványozott tanúk száma kivételével minden más független változó vonatkozásában szignifikáns ($p < 0,0009$)).

Összefoglalva tehát a regressziós modell bár alkalmasnak tűnik a kezdőirati változók és a várható munkaidőigény közötti összefüggésrendszer leírására, alkalmazási feltételeinek maradéktalan teljesülése hiányában jelenlegi formájában előrejelzésre és elemzésre nem kielégítően alkalmas. A nagy számú – és egy nagyobb mintán elvégzett újabb vizsgálat eredményeképpen a munkaidő mennyiségével vélhetően egyre jelentősebb számban szignifikáns összefüggésbe hozható – függő változóra tekintettel főkomponens-elemzés, vagy ennek sikertelensége esetén, nem lineáris modell alkalmazása jobb eredményt hozhat.

A modellt – annak nem kielégítő volta ellenére – azért érdemes összehasonlítani a jelenleg alkalmazott munkaidő-becslési módszerrel. Ennek eredményeit a 3. ábrán foglaltam össze, ahol a végleges regressziós modell kialakításában figyelembe vett ügyek (731 db) szerepelnek a kisebb munkaidő-igényűektől a nagyobbak felé halad-

va, sorba rendezve a vízszintes tengelyen. Az ügyekhez tartozó mért munkaidőértékeket a függőleges tengelyen ábrázoltam. Eloszlásukat az egyes ügyek értékeit összekötő sötétebb szürke vonal mutatja. A jelenlegi munkateher-mérési rendszerben nem vesszük figyelembe az ügyek munkaidőigénye közötti különbségeket. Minden ügy munkaidőigényét egyenlőnek, vagyis átlagosnak tekintjük (egalizációs módszer). Ezt szimbolizálja a diagramon a 10,27-es értéknél²⁶ húzott vastag fekete vízszintes vonal. Az adott ügyben a regressziós modell által becsült munkaidőigény értékét a vékony fekete vonal jelzi. Az utóbbi lefutása alapján látható, hogy a becsült értékek valamennyi tartományban igen nagy szórást (9,38 óra) mutatnak, azaz a modell az egyes ügyek munkaidejét pontosan megjósolni nem mindig tudja (a tényleges és a jósolt érték közötti átlagos eltérés 4,42 óra). Szemmel látható azonban az is, hogy az erős hullámozás ellenére a vékony fekete vonal lényegesen jobban követi a mért értékeket ábrázoló sötétebb szürke vonalat, mint a jelenleg alkalmazott módszer által eredményezett vízszintes vonal (szórás 0, a tényleges és a jósolt érték közötti átlagos eltérés 7,95 óra). A modell által becsült és a mért értékek közötti egyezés az átlagos körüli vagy attól kisebb munkaidő-igényű ügyek esetében egészen jó, ezeknél a „hullámozás” is kevésbé jelentős, bár a jósolt érték általában magasabb a ténylegestől.

3. ábra. Az ügyek mért, átlagos (jelenleg becsült) és a végleges regressziós modell által becsült munkaidőigénye (szűrt adatok)

²⁶ Az érték az adatok szűrése miatt nem egyezik a teljes minta 10,53-os átlagával.

Az előrejelzés biztonsága a nagyobb munkaidő-igényű ügyek esetében romlik, ebben a tartományban erősebb a hullámzás, és a jóslat érték is egyre inkább elmarad a ténylegestől. Ez összhangban áll azzal, hogy a független változók és a hibatagok értékei között pozitív korreláció volt megfigyelhető. Ezzel együtt a mért értékekhez összességében mégis sokkal közelebb vannak a modell által becsültek, mint az átlag (jelenlegi becslés). Ez vizuálisan is érzékelhető, ha az egyes ügyekhez tartozó modell által becsült értékek helyett azok huszas mozgó átlaga által kiadott világosabb sűrű vonalat hasonlítjuk a mért vagy az átlagos értékek vonalához. Vagyis a matematikai szempontból, abszolút értelemben nem kielégítő regressziós modell összességében minden fogyatékosága ellenére mégis jobb eredményt képes produkálni, mint a jelenlegi módszer. Kijelenthetjük tehát, hogy az utolsó kérdésre is igen a válasz: a helyi bírósági peres büntető ügyek várható munkaidőigénye pusztán a kezdőirat bizonyos jellemzői alapján ésszerű – de legalábbis a jelenlegitől lényegesen nagyobb – bizonyossággal előre becsülhető.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a helyi bírósági peres büntető ügyek munkaidőigénye – a befejezett ügyek iratai alapján – abszolút és relatív értelemben is mérhető, és ez a mérési módszer valamennyi más bírósági ügyszakra adaptálható. A mért adatok szerint az ügyek munkaidőigényében jelentős eltérések vannak, és a különböző munkaidő-igényű ügyek területi eloszlása sem egyenletes. A mért munkaidőigény az ügyek kezdőiratának számos jellemzőjével laza összefüggésbe hozható, melyek együttesen azonban már erős korrelációt mutatnak azzal. Az ennek alapján felépített, de jelenlegi formájában még nem végleges többszörös lineáris regressziós modell segítségével pusztán a kezdőirat alapján elfogadható, bár egyelőre nem kielégítő biztonsággal előrejelezhető az ügyek várható munkaidőigénye, mellyel jelentős mértékben javulhat a becslés pontossága ahhoz képest, mintha minden ügyet egyenként tekintenénk. Erre tekintettel érdemes megismételni a vizsgálatot nagyobb mintán, valamint – a módszert megfelelően adaptálva – más bírósági ügyszakokban is, és tovább kell dolgozni egy megbízhatóbb predikciós modell felépítésén. A kiépítendő munkateher-mérési rendszerben az érkezett ügyek száma mellett várhatóan az iratok lényeges jellemzői által ügyszakonként, szervezeti egységenként vagy egyedileg meghatározott munkaidőigényt is figyelembe lehet majd venni.

Függelék

Beadvány: A bírósági ügyek nem a bíróság tevékenysége folytán keletkező (jegyzőkönyvek, végzések, ítéletek, átiratok, megkeresések stb.), hanem külső forrásból származó iratai (felek írásbeli kérelmei, indítványai, előkészítő iratai, jogorvoslati kérelmei, megkeresések stb.).

Bírói létszám: az igazságügyi igazgatásban számos eltérő tartalmú bírói létszám-fogalom (engedélyezett, tényleges, működő, tárgyaló) létezik, a munkateher mérésére a tárgyaló tanácsok szá-

mát célszerű használni. Ez egy olyan tisztított létszámadat, amelyet a tisztán ítélkezési tevékenységet végző bírák ténylegesen ítélkezéssel töltött (távollétekkel csökkentett) munkaideje alapján határoznak meg a bírósági statisztikai adatok gyűjtéséről és feldolgozásáról szóló 2003. évi 8. számú OIT-szabályzat alapján.

Érdemi munkavégzés: minden olyan, a bírósági ügy elintézése érdekében végzett önálló intézkedő, döntés-előkészítő, döntéshozó tevékenység, amelyre jogszabály alapján csak bíró (bírósági titkár, bírósági ügyintéző, bírósági fogalmazó, végrehajtási ügyintéző) jogosult.

Ítélezési szint: az igazságszolgáltatási szervezet horizontális tagolása folytán létrejött, általában igazgatásilag is elkülönülő szervezeti egység (Kúria, ítélőtáblák, törvényszékek, járásbíróságok, közigazgatási és munkaügyi bíróságok, első és másodfokú ítélkezés).

Kezdőirat: irat, amelynek a bíróságon nincs előzménye vagy amely törvény értelmében érdemben, illetve ügyviteli szempontból befejezett ügyben új eljárás lefolytatását, valamint a már befejezett ügyvel kapcsolatban önálló intézkedést, valamely kérelem önálló elintézését igényli (a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM-rendelet 2. § 12. pont). Lényegében olyan beadványt, iratot jelent, amely a bíróságon új ügyként kerül lajstromozásra. Az eljárások kezdetén kizárólag ez az irat áll rendelkezésre.

Kurrenciális tevékenység: a beérkező új ügy tanulmányozása, tárgyalásra kitűzése, a tárgyalások között érkező utóiratok elolvasása, tanulmányozása, elintézése, felvilágosítás adása, bármilyen átírat, feljegyzés, nem fellebbezhető végzés készítése, jegyzőkönyv javítása, utasítás adás stb.

Nyomozati iratok: a bíróság elé kerülő büntető eljárásoknak a nyomozó hatóság által lefolytatott nyomozati szakasza során keletkezett iratokat összefoglaló neve. (A büntető eljárásnak nyomozati, ügyészségi és bírósági szakasza van.)

Rendűség: A vád tárgyává tett tényállás elkövető(k) általi megvalósításának száma (például egy vagy két rendbeli súlyos testi sértés volt a vád tárgyává tett cselekmény).

Székhelyi városi bíróság: a megye törvényszékének városában működő városi bíróság, Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság. A többi városi bíróságtól való megkülönböztetést a székhelyi városi bíróságok speciális hatáskörei indokolják.

Újrainszertelt ügy: A bírósági ügyek nem minden esetben fejeződnek be véglegesen. Előfordul, hogy a befejezés csak ügyviteli, azaz az ügy érdemében nem születik végleges döntés. Ez történik, ha az eljárás félbeszakad (valamelyik fél halála miatt), szünetel (felek kérelmére átmenetileg nem folyik az eljárás), vagy a bíróság a tárgyalást felfüggeszti (valamely előzetes kérdés más bírósági eljárásban való eldöntéséig elhalasztja az ügy tárgyalását). Ilyen esetekben később általában folytatódik az eljárás (új ügyszámon) az érdemi döntés meghozataláig. Az újra kezdődő ügyek a bírósági ügyvitelben új(ainszertelt) ügyekként jelennek meg. Ezek iratait a bírósági ügyvitel szabályai szerint véglegesen az előzményi iratokhoz kapcsolják, azokkal együtt kezelik és mozgatják, és a különböző ügyszámon keletkezett iratok az eljárás befejeződése után sem válnak el egymástól.

Ügycsoport: a bírósági ügyek tárgyak, valamint az alkalmazandó anyagi és eljárási szabályok azonossága vagy specialitása alapján kialakított halmazai (a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM-rendelet 2. § 18. pont).

Ügyszak: az egyes szinteken belüli, az egyes ügycsoportokat intéző szakmai alapon szerveződő egység, egy-egy ítélkezési szint vertikális tagolása.

Vádírat: A bíróság elé kerülő büntető eljárásoknak az ügyészség által lefolytatott szakaszát befejező irat. A bíróságon az első fokú büntető peres ügyek kezdőirata.

Irodalom

ÖRKÉNYI L. [2010]: Az ítékezés időszerűtlenségének okai és a lehetséges megoldások a Fővárosi Bíróság polgári első fokú csoportjában. *De Jure*. 5–6. sz. 27–44. old.

ÖRKÉNYI L. [2012]: Arányos ügyteher elosztás az igazságszolgáltatásban – elvek és teendők. *Debrecenijogimuhely.hu*. IX. évf. 1. sz. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2012/aranyos_ugyteher_elosztas_az_igazsagszolgalatasban_elvek_es_teendok/

Summary

At present we do not know how much time is needed to complete individual court cases, how to measure it, we do not have information on the distribution of cases that require different working time, as well as on the kind – and strength – of correlation between working time and the other features of cases. The aim of this study was to answer these questions based on data gained from the retrospective examination of the files of closed court cases, by means of statistical analysis and a prediction model. According to the results, the working time required for the completion of litigious criminal cases of first instance ranges between 0.022 and 231.14 hours at local level, the average is 10.53 hours. There is a significant difference between the averages of the district court of the county seats and of other district courts, just like between these of individual district courts. The difference between the regional courts is not significant. The characteristics of the starting documents are in diverse connection with the required working time; it is weak or very weak with regard to the individual features; but in total the connection is very strong, and the total rate of the determination of these characters is $\bar{R}^2 = 0,57$. Consequently, the working time can be estimated on the basis of the documents of closed cases, the working time required for individual cases is different, and the territorial distribution of the cases with various working time needs is irregular. This way the expected working time can be estimated with an acceptable appraisal relying on the starting document of the case.